

160 (160).
ASATUR SAHAK SUPUKYAN'IN ANLATTIKLARI
(1901, MUSA DAĞ DOĞUMLU)

1914'te Türkiye genel seferberlik ilan etti. Babamı, amcamı, onun oğullarını askere aldılar; ama, onların hepsini Ordu çöllerinde öldürdüklerini duyduk. Babam, Movses ammoyu, Khaçer ammoyu Ordu Çölü'ne götürüp öldürmüşlerdi. Amcamın oğullarından biri bunu kendi gözleriyle görmüş, ölü taklidi yapmıştı; ama, sonra kaçarak yayan olarak Musa Dağ'a geldi. Bizim aileden beş erkek Türk Ordusu'nda şehit edildi.

Ermenileri Zeytun'dan başlayarak sürgüne gönderdiler. Protestan rahip Andreasyan sürgüne gidenlerin arasından ayrılmış, Musa Dağ'a gelmişti. Bizimkiler genel bir toplantı yaptılar; özellikle de Yoğunluklular dağa çıkmayı kararlaştırdılar. Köydeki tavukları, hayvanları ve mümkün olan her şeyi yanlarında dağa götürdüler. Ses çıkarmasınlar diye eşekleri ve köpekleri öldürdüler.

Çarpışma başladı. Bizimkiler yukardan Umar yaylasından Türklere karşı savaşıyorlardı. Bizim gençler daha önce görülmemiş bir biçimde dövüşüyorlardı. Bir de baktık ki, Türkler bir mollayla birlikte geldiler. Bizim gençler : “Bırakalım yaklaşsınlar sonra vururuz “dediler.

Molla şöyle konuştu : “Ermeni silahını Türk'e doğrultmaz.”

Bizimkiler av tüfeğiyle onu vurdular; molla geberdi; Türkler kaçtılar. Biz küçük çocuktuk; bize “telefon çocukları “ diyorlardı; zira, savaşınlara haber ulaştırıyorduk.

Birkaç kez şiddetli çatışmalar yaşandı. Yesayi Yağubyan'ın yedek bir müfrezesi vardı; o müfreme nerde şiddetli bir çarpışma varsa oradakileri takviye etmeye gidiyordu. Kendisinin küçük bir Amerikan tüfeği vardı; Dımlakyan Petros ve Dudaklıyan Petros onunla beraber çatışmaya giriyorlardı. Manuşak Naşalyan ise, savaşçılara testiyle su götürüyor ve zor durumda Yesayi Yağubyan olanların yardımına koşsun diye haber ulaştırıyordu.

Halk arasında ekmek kıtlığı baş gösterdi; silah ve fişek sayısı da azalmaya başladı. Deniz tarafına üstünde kırmızı Haç işareti olan beyaz bir yorgan yüzü astılar. Birkaç gün sonra Guichène gemisi geldi. Bizim Kılıbuş Kırıkyan bizi kurtarmaları için yüzerek mektup götürdü. Geminin kaptanı ona : “altı günden geri dönerim” demiş.

Beşinci gün, gemi geri geldi. Önce kadınlar ve çocuklar gemiye bindiler; sonra, da savaşçılar. Yalnızca bizi gemiye kabul ettiler; başka hiçbir şey almadılar. Annem yanıma almam için bana bir kaşık verdi. Fransız askeri kaşığı denize attı. Ben denizden kaşığı almak istedim; buna izin vermediler.

Petros Dudaklıyan ve Markos Sınapyan dağda kaldılar. Onlar bir ay sonra Port Said'e geldiler. Port Said Süveyş Kanalı'nın hemen yanındadır. Bizi oraya götürdüler. Çadırlarda bizim için her şey, hem yiyecek, hem de giyecek hazır. Bizim altı köyü ayrı ayrı mahallelere

yerleştirdiler. Okul açtılar; hastane açtılar. Hiç zorluk çekmedik. Dört yıl orda kaldık. Sonra da, yeniden Musa Dağ'a döndük: Baktık ki, her yer yıkılmış, harabeye dönmüş. Yeniden inşa etmeye, toprağı işlemeye, ürün yetiştirmeye başladık. Daha sonra 1939'da Ayncar'a yerleştik.

1947'de de Ermenistan'a geldik.